

XXI. évfolyam 8. szám
2026. augusztus

PUSZTADOKTOR MAGAZIN

a Madárkórház
Alapítvány
lapja

Gólyák repatriációja
Önkéntesség önként
Jégmadár vendég
Túzok

Hívj, hogy repülhessen!

13600/17

ADJUKOSSZE.HU

Támogatás mértéke:
500 Ft/hívás vagy SMS

Gólyák repatriációja a Hortobágyi Madárparkban

A gólyák szabadon engedésre való felkészítésének és elengedésének általunk alkalmazott módjáról több cikkünk jelent meg ezen lap hasábjain és online formában is. Az augusztus 20-i gólya röptetéshez most egy teljes összefoglaló háttéranyagként fogadják szeretettel állatvédelmi szakállatorvosi diploma munkámnak megvédett és elfogadott tanulmány kivonatát, mely hamarosan megjelenik a Magyar Állatorvosok Lapjában és más formában az Ornis Hungaricában.

A Madárkórház Alapítvány 1999-től napjainkig nonprofit civil szervezetként az első és legnagyobb madármentő szervezet az országban, mely a hortobágyi Madárpark és Madárkórház működtetése mellett országosan 124 mentőállomással rendelkezik, ahol összesen évi 9-10 000 sérült, beteg madarat ápolnak. Közülük évi 2-3000 súlyos sérült a hortobágyi Madárkórházba kerül. A tevékenység a HNP Góréis telepén kezdődött 1991-ben. Azóta 35 év alatt 25 ezer madár szorult kórházi kezelésre. Ezek között mintegy 2500 gólya volt. A rehabilitációval és repatriációval kapcsolatos adatokat retrospektív módon a Madárkórház nyilvántartási anyagaiból, így az átvételkor készült átadás-átvételi jegyzőkönyvek összesítő papír alapú és digitális adatainak a természetvédelmi hatóság részére megküldött havi jelentésekből és online adatbázisunkból gyűjtöttük össze és dolgoztuk fel. A gólyák rehabilitációja a gyógyítást, egészségük hely-

reállítását jelenti, fizikai és mentális értelemben is. A repatriáció a már minden szempontból egészséges madarak visszahonosítását, az eredeti természeti környezetbe való teljes értékű visszahelyezését jelenti, ahol beilleszkedve megtalálják és elfoglalják azokat a biológiai fülkéket, ahol élni, táplálkozni, szaporodni képesek. Ezeket a helyeket egyensúlyban tartja a természet: a saját fajon belüli konkurenciaharc mellett a tartós fennmaradásnak nem csak a táplálék mennyisége és a ragadozók jelenléte szab határt, hanem a változó időjárás mellett az emberi jelenlét a meghatározó. Az egyedeknek és az egyedeket genetikailag meghatározó fajoknak az ember által megváltoztatott és állandóan változó környezethez is alkalmazkodni kell. Nem a legerősebbek, legügyesebbek, legokosabbak maradnak fenn, hanem azok, melyek legjobban tudnak alkalmazkodni a változó körülményekhez. Az áramütés, a járműforgalom, a mezőgazdasági kemizáció, a tükröző üvegfelületű épületek olyan gyorsan jelentek meg a környezetben, melyre evolúciós mértékben, genetikai reakcióval válaszolni több évezred kell, melyre nincs idő. Ezek mentális elfogadására a ritka kihalás szélén lévő veszélyeztetett fajok, mint pl. a sasok, melyek emberi zavarásra otthagynak a fészküket, nem alkalmasak. A gólyák viszont genetikailag elfogadóbbak az új, a természetestől eltérő életterre, így a fecskék és galambok mellett a legjobban alkalmazkodtak az emberi környezethez, mondhatni csak ott fészkelnek, ahol arra alkalmas emberi építmények, kémények, de manapság leginkább villanyoszlopok vannak. Nem minden látszólag alkalmas fészkelőhely megfelelő a gólyák számára, ennek a gólyák által érzékelhető és általuk preferált különös kisugárzása van. A fészkelőhely környékén táplálkozóhely is kell, mely leginkább vizes élőhely. A víz mennyisége meghatározza a táplálék bőségét, ami az ott élő gólyák szaporodásnak sikerességét. A revírek értékesek, melyeket harc árán lehet megszerezni és megtartani. Ezek a revírek mindig foglaltak, a gazdájuk egy alfa domináns egyed, mely ha megsérül, a helyét azonnal átveszi a soron következő. Ha vissza akarjuk juttatni a mentett és gyógyult gólyát a természetbe, alkalmasnak kell lennie visszazerezni a jogos fészkelő helyet és a hozzá tartozó területet.

A vadonélő madarak mentésének, rehabilitációjának célja, hogy visszaadjuk a természetnek azt, ami a természeté. Úgy adjuk vissza, hogy oda beilleszkedjenek, megtalálják és elfoglalják az élőhelyüket, ott éljenek, szaporodjanak, és az ökológiai rendszer részei legyenek. Fontos továbbá, hogy az emberi veszélyforrásokat, melyek miatt beérkeztek, a jövőben kerüljék el: ne érje az emberi környezettel velejáró áramütés, baleseti sérülés, lelövés, mérgezés. Így több esélyük van az életben maradásra, mint a természetben élő társaiknak. Ennek első lépése, hogy ne szelídüljenek meg. Ezért a beérkező madarakat, bármilyen súlyos sérüléseik vannak, úgy tartjuk, hogy ne szokjanak hozzá az emberhez, az emberi közelséghez, sőt attól tartunk távol őket. Ezt szolgálja a Madárkórház

Alapítvány Látványkórházában az egyirányban átlátható és hangszigetelt üvegfal, mely mögött a madarak anélkül figyelhetők meg, hogy tudomást szerezzenek az előttük elhaladó látogató csoportokról.

A kórtermekben a csoportos tartási mód a szociális viselkedés, a küzdőképesség fenntartását szolgálja, – ahol a kisebb kórtermekből a dominánsokat nagyobbakba és újabb csoportokba áthelyezve megtartsák, vagy újból ki kell harcolják a pozíciójukat, – melyet a külső röpdékben is gyakorolniuk kell. Az ember csak mint kellemetlen tényező jelenik meg életükben.

Az üvegablakok és modern épületek tükröző felületei megtévesztik a madarakat és megriadva nekirepülhetnek, ami halálos baleseteket okozhat. Ennek megelőzésére alkalmasak a látványkórház kórtermjeiben a kívülről egyirányban átlátható, de belülről tükröző kirakatüveg méretű felületek ablakok formájában, ahol hozzászoknak, és odafigyelnek, hogy ha meg is ijeszti őket a megfogás során, akkor sem kell a tükröző üvegnek repülni.

Az áramütés gólyák esetében is a legnagyobb veszélyeztető tényező. Különösen a fiatalok kirepülése során az első órákban sérülnek, főleg ún. „gyilkos” oszlopokon, melyek valójában a 25 ezer voltos lakott területen kívülről érkező feszültséget 380 Voltra átalakító transzformátoros kapcsoló oszlopok. Ilyen balesetek megelőzésére fejlesztettünk ki 2002-től zárt térben – egymástól 15 méterre lévő két valódi villanyoszlop oszlopfeje, és a közöttük húzódó légvezetékek az állattartásban használatos 6-8000 voltos villanypásztoros szereléssel – egy olyan elriasztó módszert, mely ha a gólya érintkezik az oszlop veszélyes részeivel, illetve a légvezetékkel, akkor enyhe áramütést okoz neki. Ez nem viseli meg látványosan, nem esik le, csak éppen megrándul, de soha többet nem száll az oszlopra, akkor sem, ha ki van kapcsolva a villanypásztor.

Az afrikai bennszülöttek megeszik, az arab világban sportvadászok löfegyverrel vadásszák a gólyákat. Ennek megelőzésére meg kell tanítani nekik, hogy kerüljék el a vadászokat. Ezt a felkészítés során úgy érjük

el, hogy a röpdébe való áttelepítés előtt lövésnek hangzó hanghatast kiváltó eszközzel (karikásostor, játékpisztoly, vagy hagyományörző rendezvényen engedélyezett elöltöltős löfegyver, akár kiságyú) ijesztgetjük a madarakat, fegyvernek látszó tárgy (seprűnyél, merítőháló nyele) bemutatása mellett.

A gázolás, országúti baleset a gólyáknál nem gyakori, de az emberek, a vadászok gyakran autóval érkeznek, tanulják meg a gólyák, ha jön az autó, akkor el kell repülni. Ezt ugyanúgy, mint a lövést, a befogás előtt a röpdét körbeautózva, a motort bűgátva, túlkölve, a lámpával

villogva vezetjük be, amitől először nem félnek, de ha jön utána megfogás, és ez két hetente szintén négyszer ismétlődik, akkor megtanulják. A vonulás során mediterrán országokban, főleg Izraelben a halastavak lehálózásával védekeznek a halakat fogyasztó madarak ellen. Ez a gólyákat is érinti. A hálóba akadt madarak nehezen szedhetők ki, és ez ott jelentős elhullással jár. Erre való felkészítésnek teljesen megfelel a hálóval fedett röpdékben tartás. A tetőn lévő háló 5 mm vastag, 4,5x4,5 cm-es műanyag ún. kerti rács, mely jól látható, és ütközéskor rugalmas. Ezt a röpdében tartott madarak megismerik, és pár nap alatt megtanulják, hogy ne repüljenek neki. Ezt követően már más, vékonyabb hálóra is rááll a szemük.

Az ember minden bajnak a forrása, az áramütéstől az elütésen át a lelövésig. Ha a bennszülött megfogja a gólyát, akkor meg is eszi. A gólyákat

meg kell tanítani arra, hogy ezt ne hagyják. Ha jön az ember, meneküljenek. Ezt mi úgy oldjuk meg, hogy a legnagyobb röpdébe beengedjük a látogatókat, de csak az első 10 méteren. Ott van egy kilátó torony, ahol mint a legmagasabb ponton a madarak szeretnek pihenni. Ha jön az ember és felmegy a kilátóba, akkor a madarat elzavarja onnan, amely a csapatszellem miatt a többi is maga után vonzza. A kézzel nevelt teljesen szelíd, imprint madarak is egy hét után már teljesen elvadulva menekülnek az ember elől. Ezt tetézi az áthelyezések során a hajkurászás. A sasok a természetben nem vadász-

nak gólyára, legfeljebb el akarják venni a zsákmányukat, vagy a magasabb helyen lévő pozíciójukat érzik veszélyben, akkor mihez tartás végett leugrasztyák onnan a gólyát. Ha a gólya nem a fészket védi, akkor a sas győz, és megeszi a gólyát. Ha igen, akkor a sas szemé, vagy nyaki ütőere bánhatja a gólya csőrét, amely egyiknek sem jó. Meg kell tanulják a békés egymás mellett élést, és az arany középutat.

Az 50 méter hosszú és 15 méter széles, 5 m magas sasröpdében 10 réti és parlagi sas mellett 100 gólya is elfér, és vetélkedik a táplálékért és a helyért.

A gólyák elengedés előtt 2 hetente 4 alkalommal kerülnek áttelepítésre a villanypásztoros, a vadító, a sasröpdé és újra a villanypásztoros röpdé között, minden alkalommal az autós és lövöldözős ijesztések után, mely elegendő a reflexek kiépítéséhez és viselkedési formák rögzüléséhez, de

nem túl sok azok megszokásához és érdektelenné válásához. Bármekkora röpdében bármilyen jól repül is a gólya, a tökéletes repülés és a termikelésre való alkalmasság csak a szabadon engedés után derül ki. Ugyanez vonatkozik az embertől való távolságtartás megítélésére. Bármilyen kétség esetén a visszafogás lehetőségét biztosítani kell.

Földről engedés

A hőskorban, 1991-1999 között a HNP górési mentőállomásának állatorvosaként akkori külföldi minta szerint, melyet külföldön és nemzeti parki és MME gyakorlat szerint még ma is alkalmaznak, úgy engedték el a gólyákat és más madarakat is, hogy természeti területen ládából kézzel kiemelve és a földre téve, vagy azt kinyitva önként, saját ütemében elhagyva gyalog, vagy repülve indult útnak. A csoportos elengedés gólyák esetében olyan területen, ahol nincsenek veszélyeztető tényezők: elektromos vezetékek, országutak, épületek, vadászat, emberi jelenlét. Mint a Góré körüli eldugott, védett mocsaras pusztarészen, ahol nem éri őket baleset, sérülés, áramütés, és a gólyacsapat tagjai egymást tanítják

a táplálék keresésre. Kezdetben a „lágý” elengedés elvei szerint kapnak táplálékot, de fokozatosan elvadulnak. A fiatalok – tapasztalt szülők nélkül – egymást tanítják saját tapasztalataikon okulva az érintetlen természet ölén a rájuk nem is vadászó ragadozók észlelése, a természetes táplálék felkutatása, és kellő repülési gyakorlat megszerzése során. Nem tanulják meg, hogy az áramütés és a vezetékeknek ütközés halálos, a háló és az autók veszélyesei, az emberek, a vadászok még inkább, az épületeknek nem kell nekirepülni, és szeméttelen táplálkozni nem egészséges. Ezen veszélyeztető tényezőktől való elriasztás elmaradása mellett a természeti területen való elengedés tapasztalatai között volt több olyan eset, amikor az elgyalogolt és később akár több száz méter, vagy több km után szárnyra kelt gólya láthatólag nem jól repülve pár száz méter után eltűnt, vagy leszállt olyan területen, (mocsárban, nádasban, vagy folyó túl oldalán), ahol a visszafogása reménytelen volt.

Hazai pályán

Ezen tapasztalatokon okulva a továbbiakban olyan helyen engedték el a gólyákat, és más madarakat is, melyek,

ha szükséges volt, akkor az általunk és a madarak által is ismert területen visszafoghatók voltak. Történt ez a Madárpark területén a röpdé ajtajának kinyitásával, ahonnan saját lábukon kimentek és saját ütemükben szálltak el, ha akartak, és jöttek vissza az etetésre, ha akartak. És akartak és visszajöttek, de nem vadultak el teljesen, hanem fél szelíden éltek a Madárpark környékén, az etetésekre visszatérve, amíg lassan, hónapok alatt el nem vándoroltak. Közben fejlesztettük a technikát. 2005-2008 között a madarak röpdéből való kifogása és az azt megelőző embertől való elriasztás, hajkurászás és elengedés közben kellő megijesztés után az elengedés a Madárpark területén a többnyire a gólyák felkörüzése és jelentős részük végleges távozása során biztonságosnak tűnt. Egy részük azonban a Madárpark környékén maradt, és a korábbiakhoz hasonlóan pár hétig, pár hónapig visszajárt, amíg el nem vadult.

Emberek között

Ezt követően 2008-tól már emberek között meghirdetett alkalmakkor, így március 15-én, augusztus 20-án engedték szabadon a madarakat. A feltételezés az volt, hogy amik azonnal világgá repülnek, azok sikeresek, amelyek emberek között leszállnak, azokat vonulás közben lelövik és megeszik. Ennek megelőzésére a visszafogott madarak további kiképzés után engedhetők szabadon. A kiképzés a röpdékben való további tartás, az alkalmankénti hajkurászás során való ismételt befogás, mely kellemetlenséggel jár, és másodszori, harmadszori elengedés után a gólyák jelentős részének teljes elvadulása és visszafoghatatlansága várható. Mindig vannak itt maradó egyedek, melyek több hónap, vagy akár egy év után vadulnak el.

Kézből engedés

A gólyák földről való felszállásához pár lépés nekifutás, és több méter felszálló pálya kell. Ehhez nagy tér szükséges, mely emberek között a gólya földre helyezésével a gyakorlatban nehezen valósítható meg, már azért sem, mert a gólya a sok ember között megszépén és inkább lelapul, minthogy elrepüljön. Ha ilyen körülmények között történik a szabadon engedés, a gólyát egy magaslati pozícióba kell helyezni. Ha magaslati helyről, fészekből, háztetőről, villanyoszlopról indulnak el, akkor elrugaskodás után némi magasságot vesztenek, amíg a szárnycsapásaikkal emelkedni fognak. Ezt kompenzáljuk egy kb 2 m magas dombról való elengedéssel, a kezdeti magasságot a kézből való elengedés során a gólya fej fölé emelésével, és az elrugaskodáskor a lábak alátámasztásával azok további emelésével segítjük. Ez gyakorlatot igényel, de megvalósítható.

A kézből engedés azért is célszerű, mert azonnal kiderül, hogy jól repül-e, és el akar-e repülni vagy leszáll az emberek között. Ez esetben nem volt megfelelő a felkészítés és vissza kell fogni, és további röpdében való gyakorlatozás után elengedni. Ezt fejlesztettük tovább azzal, hogy a gólyákat olyan emberek engedik szabadon, akik ebben nem gyakorlottak, hanem a Madárpark látogatói közül

erre jelentkeztek. Az elengedés egy dombról történik, ahol a kezdő magasság a talajszint fölött kb 2 m, és a kézből való engedés során további 2 m magasságból, a fészkekből való elrugaszkodáshoz hasonló indulási pozíciót jelent, melynek kivitelezésében ebben gyakorlott személy segíti az elengedőt. Az elengedés előtt a látogatókat tájékoztatjuk, hogy az általuk elengedett gólyákat ha nem jól sikerül az elengedés, és leesnek, nem repülnek el, emberek közé szállnak, újra befogjuk, hogy a kellemetlen élmény rögzüljön bennük. A következő elengedés során ezt igyekeznek elkerülni.

Utánkövetés

Az elengedett utánakövetése fontos. Ennek eszköze a jelölés, módszere megfigyelés, kézre kerülés esetén az azonosítás. A gyűrűvel való leginkább elterjedt jelölés gólyák esetében más madaraknál is előforduló veszélyekkel jár, csak sokkal inkább. Ugyanis az újvilági keselyűkhöz hasonlóan – mint a távoli rokonságnak egy viselkedésben megnyilvánuló jele – a gólyák is vizeletükkel hűtik a lábukat. A húgysav ha megszárad, beleköt a gyűrűbe, legyen az fémből, műanyagból, szilárd, vagy rugalmas, a lábszáron vagy a csüdön van, sok esetben belülről rátapad, emiatt a gyűrű rászorul a lábukra és elszorítja, lefűzi azt. A gyűrűzést fentiek miatt azért nem folytattuk, mert a gyűrű a gólya lábának sérülését segíti elő, valamint az afrikai bennszülöttek a gyűrűből nyakláncot fűznek, amiért előszeretettel levadásszák a gyűrűs madarakat. Ugyanez vonatkozik a jeladóra is, melynek fém antennája az áramütést segíti elő, és a helybeliek árucikként kezelik, és emiatt fogják be a jeladós madarakat.

A mikrochippel való jelölést 2025-től alkalmazzuk, ennek közvetlenül az elengedéskor való behelyezése – bármilyen kicsi is az eszköz – jelentős fájdalommal és helyi gyulladással, esetenként vérzéssel járó traumát jelent, ezért ezzel a mellizmot közvetlenül a hosszú vonulás előtt nem célszerű terhelni. Ennek chip-olvasóval való keresése nincs benne a gyakorlatban, ezért megkerülések során jelentősége ma még csekély.

Foto: Mihó László

Az utánkövetés lehetőségeire ezért csupán az elengedést követő napok, hetek során a gólyacsapatok megfigyelése maradt, melyre azért 34 év távlatában volt lehetőség.

Az elengedést követően a gólyák egy része nem repül világgá, ha látszólag messzire szállnak, akkor is pár napig a közeli táplálkozó helyeken maradnak. Egyesek a Madárpark területére visszajárnak „bandázni” de az elvadítási kiképzés után nem jönnek be az etetésre. Ha mégis, ezeket igyekszünk visszafogni. Néha hálóval és csapdával, de békésebb etetéssel és a nagyörpde nyitott ajtaján való besétáltatással. Tapasztalataink szerint az adult gólyák elengedést követően mind végleg elrepülnek, vélhetően fészük, családjuk irányába. A fiatalok, melyeknek nincs szitós dolguk, a környéken bandáznak, egy részük a nagyörpde háló alatt tartott százas nagyságrendű gólya csapata vonzásának következtében a röpde tetején éjszakázik. A tapasztalatok szerint egy hét után eltűnnek. Mindig van köztük általunk mentett és azonos szocializációs folyamaton és kiképzésen átment fekete gólya is, mely elengedést követően hetekig a csapattal marad és 20-30 km-es körzetben fehér gólyák között tűnik fel. Téltre 5-6 gólya marad, vagy tér vissza a röpdékben háló alatt tartott, és a gólyakertekben repülni nem tudó gólyák vonzása miatt. Az etetésre megjelennek és itt éjszakáznak, a nappalt Hortobágy község környékén szabadon töltik. Ezek közül kerülnek ki a későbbiekben helyi

fészkelők is. Mindig vannak olyan egyedek, melyek minden igyekezet ellenére nem vadulnak el teljesen, de nem is maradnak szelídek. Ez évi 4-5 gólya, mely abban az évben a telepen marad, de következő évben elvonul. Több fiatal közülük vissza-visszajár és ivarérése után fészket rak a röpde tetején, és a Madárpark épületein. 25 év alatt 20 fészekben költenek gólyák a Madárparkban, melyek száma évről évre gyarapodik. ezekből kirepülő fiatalokkal együtt szocializálódnak a mentett és szabadon engedett fiatalok. Munkánk eredményességét a megfigyeléseken túl mérhető módon a gyűrűzési adatok igazolják. Bár a gyűrűzést fent említett okok miatt abbahagytuk, a meglévő adatok még mindig elég nagyszámú információval szolgálnak. Az MME megkerülési adatai szerint 2002-2026 között többszáz a Madárkórházban gyűrűzött és elengedett madár, köztük 150 fehér gólya 24 év távlatában való utánkövetése alatt a gyűrűzési adatok szerint nem került kézre egyetlen áramütött, bal esetet szenvedett, vagy lőtt madár. Jelen munka alapján az eredeti célkitűzés szerint megállapítható, hogy a gólyák rehabilitációja és repatriációja 35 év távlatában 2500 mentett gólya esetében az országban legnagyobb számban és leghosszabb időintervallumban vizsgált adatai szerint az általunk alkalmazott módszerek eredményesek és kövételre ajánlhatók.

Dr. Déri János

Önkéntesség, önként

„Köszönöm, hogy részese lehettem a programnak! Nagyon sokat tanultam arról, hogy mit jelent a kétkezi munka, és az hiszem, az életben sok mindent teljesen másképpen fogok értékelni!” – ezt a visszajelzést kaptam Enikőtől, aki az ESC program keretében érkezett Romániából és vett részt egy közel egy hónapos önkéntes programban a Madárkórházban. Megható üzenet volt. Azt válaszoltam neki, valahol azt hiszem, ez a program lényege, hogy megtapasztalják a fiatalok, milyen a munka világa. Amikor felelősséggel tartoznak a munkájukért, de segítséget is kapnak az elvégzéséhez, ha igénylik, hiszen így tanulnak bele a folyamatokba. Minden évszakban megvan a maga ritmusa a madárkórházi munkának, és vannak állandó feladatok is. Akik nem dolgoztak még hasonló helyen, általában utóbbiakban vesznek részt. Segítenek a kórtermek takarításában, a madarak itatásában, ha kell, etetésében, a park rendezésében. Ha egyszerre többen érkeznek hozzánk, majd-

nem mindig van valaki, aki az orvosi pálya felé kacsintgat, vagy már el is kezdte a tanulmányait. Van olyan is, aki a humán orvoslást tanulja, így minden eszközt és eljárást ismer, ezért nagyon hamar belerázódik az asszisztenciába is. Volt viszont már olyan marokkói önkéntesünk is, aki mechatronikai mérnöknek tanul, viszont mivel faluhelyen nőtt fel, egyszerűen a környezet és az állatok közelsége hiányzik az életéből, ezért jelentkezett önkéntes munkára.

A Madárkórház szinte megalakulása óta fogad önkénteseket különböző együttműködések keretében. Volt olyan olasz önkéntesünk, aki egy rövidtávú (akkor még EVS) önkéntes programra érkezett, aztán visszatért egy hosszabb időtávúra, majd a munkatársunk lett, most pedig családjával Szardínián egy teknősmertő állomáson folytatja állatmentő tevékenységét. Volt olyan önkéntesünk szintén Olaszországból, aki azóta az itt tanultaknak praktizáló állatorvosként veszi hasznát, és jeleskedik a madármentésben. Volt már Csehországból állatorvos, aki pár napos gyakorlatra érkezett, azóta évente egyszer visszatér tanulni és segíteni. A Debreceni Egyetem Karitatív és Koordinációs Központjával való együttműködés alatt több tucat egyetemi hallgató próbálta már ki

magát madármentőként.

Vannak olyanok is, akiket kifejezetten a madármentés hoz Hortobágyra. Mert otthon is előfordul, hogy segítenek egy-két apróságnak, a környékeliek tudják, kihez kell fordulni, ha nekirepül egy madár az ablaknak, ők pedig egyszerűen szeretnének egy kicsit többször madarak közelében lenni. Az egészen fiatalok között, akik még nagyon keresik a helyüket a világban gyakran látom azt is, hogy náluk a madarakkal való foglalkozás az imázsuk része. Amikor a kesztyűn hordott madár inkább státusz szimbólum, és a madármentés kevésbé a természetvédelemről szól, inkább valamiféle ellenállás, vagy különbözni vágyás, és ami a természethez való kapcsolódásnak éppen ebben a formájában nyilvánul meg. Egészen eltérő a motiváció, egészen más az aktivitás is. Van, aki nagy lendülettel és hévvel érkezik, és néhány hét után soha nem látjuk többé, de a nagy többség időnként visszajár.

És olyan is van, akit vonz a pusztaszeretne élményeket adni fiataloknak. Viszont azt is szeretné, hogy a gyerekei, és a fiatalok, akikkel a saját falujában együtt dolgozik és valósít meg számukra, vagy velük együtt szabadidős programokat, megtanulják azt, amit Enikő is megtapasztalt. Hogy mit jelent

Fotók: TIE (Tótvázsony)

A Munka. A Tótvázsonyi Ifjúsági Egyesület oszlopos tagjai, Szendrei Szilárd és Pápai Heni ezért hozzák el már negyedik éve lelkes kis csapatukat egy hétre „tá-

Igazi madárritkaság került a Madárkórházba júliusban, egy jégmadár, egy „repülő drágakő”. Szerencsére apró sérülése volt csak, így hamar szabadon is lehetett engedni.

borozni”. Mindig jut idő egy kis csónakázásra, madarázásra, fürdőzésre, angyalokzásra, szalonasütésre, és utána esti bagoly elengedésre, mint legutóbb, de a fő programem A Munka. A csapat a Tótvázsonyi Ifjúsági Klub tagjai, amely általános iskolás felsős diákokból áll, de egyre többen vannak a „seniorok”, akik már középiskolás korba értek, és a korábbi évektől kezdve visszajárnak hozzánk. Azt kell mondanom, kortól függetlenül felnőttéket meghazudtoló módon teljesítik a vállalt feladatokat. Idén például nagyrészt ők készítették elő a játszótéren a nagy madárszárny árnyékoló felújítását, és a tényleges újjáépítést is nagyrészt ők végezték. Ehhez persze kell egy-két agilis felnőtt mentor, és kellenek a gyerekek szülei, akik bíznak annyira a csoport vezetőiben, hogy támogassák mindennek megvalósításában a gyerekeiket és a szervezetet. Szerintük kellünk mi, akik lehetőséget adunk minderre, de ha letudjuk az udvariaskodást, – hiszen a kapcsolat jóval őszintébb ettől, – megállapíthatjuk, ez egy csodálatos együttműködés, amiben a legtöbb résztvevő jól érzi magát egy nemes cél érdekében. És ami a legjobb benne, hogy ha megkérdezzük róla a fiatalokat, ők is azt mondják, hogy jó volt itt lenni, mert ugyan sokat dolgoztak, de az élmények sokkal fontosabbak, mint a fáradtság. Ráadásul nagy dolog, ha valaki elmondhatja magáról büszkeséggel: azt ott én csináltam. Minden okuk megvan rá, hogy büszkék magukra. És mi is azok vagyunk rájuk.

Veres Hajnalka

Helyreigazítás

Előző lapszámunkban Szücs Dorottya Madárlesen című írásában a 10-ik oldalon a fotók közül a másodikon erdei pinty helyett fenyőpinty látható, tévesen tüntettük fel, a szövegben a szerző erdei pintyről ír. A tévedésért elnézést kérünk! A fotó készítője Morvai Szilárd.

Túzok

A hazai természetvédelem emblemikus faja. A *Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület* és a *Körös-Maros Nemzeti Park* címerében is ez a faj látható. Hatalmas termetű madár, a kakasok elérhetik akár 16 kg-os testtömeget is, a tyúkok jóval kisebbek. Mivel világszerte veszélyeztetett, a viszonylag erős hazai állomány megőrzése a faj egésze szempontjából is kiemelten fontos feladat. A hazai állomány a II. világháború után még 10-12 ezer pár volt, ami az 1980-as években nagyon megfogyatkozott, de kifejezetten erre a madárra kialakított védelmi intézkedéseknek köszönhetően stabilizálódott. 1975-ben létrehozták a *Dévaványai Túzokrezervátumot*, ami elsősorban a mentett tojások keltetését, a csibék felnevelését és repatriálását szolgálja a mai napig.

A legfontosabb feladat azonban a tűzok élőhelyeinek védelme, a költő- és dűrgőhelyek zavartalanságának biztosítása. A tűzok élőhelyein

körültekintően kell megválasztani a vetésszerkezetet, a gépi munkák idejét szabályozni kell, a fészkek helyének kijelölésével pedig védőzónát kell hagyni annak közvetlen környezetében. Repcetáblákkal biztosítani kell, hogy a tűzokok a téli időszakban se kezdjenek kóborlásba, hanem a védett területeken belül maradjanak. Megfelelő technológiával csökkenteni kell a vezetékekkel való ütközések miatti pusztulást. A környezetbarát és természetközeli gazdálkodási módokat támogatni kell, a gazdálkodókat is érdekeltté kell tenni a faj védelmében. A tűzok a magyar vadász hagyomány egyik kuriózuma volt, szerencsére a vadásztársadalom felől sem nehezedik nyomás a természetvédelemre, a faj fokozottan védett státusza biztosított. A tűzoknak kedvező tájhasználat sok más állat és növényfaj számára is hasznos.

Az Eurázsiai sztyeppzóna nyílt, füves területeinek ritka, de jellegzetes madara, elterjedési területén belül

felaprózódott, elszigetelt állományai alakultak ki. A füves puszták jelentették eredeti élőhelyét, de az extenzíven művelt mezőgazdasági területekhez is tudott alkalmazkodni. Tavasszal látványos dűrgés közben alakulnak ki a párok. Az elmúlt évszázadok vadászatai során a kakasok jelentős részét lelőtték, ennek következtében a tűzok poligámmá vált. Kedvelt vadászati módja volt, hogy lovas szekérről lőtték. Az egyébként kifejezetten éber, óvatos madár a lovasszekereket megszokta, ezért azokat lőtávolságra engedte, így már könnyen puskavégre lehetett kapni.

Egyszerű fészke mindössze egy talajmélyedés, amit legtöbbször a mezőgazdasági kultúra és a gyepterület határára alakít ki. Fészkealjja mindössze 1-3 tojásból áll. Ha a fészkealj megsemmisül, pótköltésbe kezdhet. A csibék 25-28 nap alatt kelnek ki. A fiókák fészkekhagyók, az első időszakban a tyúk segíti táplálkozásukat, később teljesen önállóan keresik élelmüket. A tűzok későn, 4-6 éves korában válik ivaréretté. Táplálékában állati és növényi eredetű elemek is találhatóak, magvak, levelek, ízeltlábúak és kisemlősök is szerepelnek étlapján. Télen sokszor az őzekhez csapódik, a hó alól kikapart repcét, lucernát fogyasztja. A fiókák eleinte főleg rovarokat esznek, később egyre jelentősebb lesz zöldfogyasztásuk.

A Madárkórházba csak néha kerül be ez a ritka madár, sajnos egy lábtörött kakas is a vendégünk lett. Öreg egyedeket nagyon nehéz fogságban tartani, így ennek a madárnak a megmentése a lehetetlen küldetések sorába tartozik, de azért megpróbáljuk.

Konyhás István

Impresszum • Kiadja: Madárkórház Alapítvány • **Felelős kiadó:** Dr. Déri János • **Cím:** 4071 Hortobágy, Petőfi tér 6. • **Bankszámlaszám:** HU50 59900029-10001868 • **E-mail:** madarkorhaz@gmail.com • **Tel.:** +36 (30) 9435-494; +36 (30) 535-6484 • **Szerkesztők:** Dr. Déri János, Konyhás István, Veres Hajnalka • **Tördelés:** TerepSzemle Stúdió • **ISSN** 1788-456X • **Megjelenik:** 26 000 példányban. Megtalálható országszerte állatorvosi rendelőkben, állatkeretekben, kisállatkereskedésekben, állati áruházakban, megyei könyvtárakban, AUCHAN és TESCO áruházakban, Alfazoo üzletekben és a budapesti METRO szerelvényeken.

